

N:o 6.

Ank. till Riksd. Kansli den 9 Maj 1879, kl. 1 e. m.

*Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5,
angående beredandet af flera lärotimmar för natural-
historiens studium vid rikets allmänna läroverk.*

Uti en inom Andra Kammaran afgifven motion, N:o 115, har Herr *S. Axell* föreslagit, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i nådigt öfvervägande,

dels huruvida icke naturläran kunde erhålla ytterligare en timme i veckan i elementarläroverkens 4:de, 5:te och 6:te (nedre) klasser,

dels huruvida icke undervisning i naturalhistoria bör meddelas i elementarläroverkens högsta klass äfven å latinliniens båda afdelningar.

Till stöd för sitt förslag har motionären hufvudsakligen anført, att genom den nyligen utfärdade skolstadgan naturalhistoriens ställning vid de allmänna läroverken skulle, åtminstone hvad latinlinien angår, blifvit mycket ofördelaktigare än den förut varit, i det att en del af den tid, som uti klasserna 4, 5 och 6:1 förut varit tilldelad naturalhistorien, nu blifvit densamma frångått och i stället anslagen åt inhemtandet af elementerna uti andra naturlärans delar. Den ersättning, som kunde anses blifvit vunnin genom föreskrift om inledning om djur- och växtriketets kännedom såsom läroämne i 1 klassen (2 timmar i veckan) vore alldeles otillfredsställande, då lärjungarne i denna klass vore för litet utvecklade för ett mera fruktbart studium af ämnet. Å den från flera håll ofta upprepade önskan, att undervisningen i naturalhistoria måtte fortsättas genom hela läroverket, hade dessutom hvad anginge latinlinien intet afseende fästats. Missförhållanden

Bih. till Riksd. Prot. 1879. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 5 Häft.

egde därför, enligt motionärens förmenande, rum, som borde afhjelpas, och detta kunde beträffande linien B lätt ske, då ingen svårighet syntes möta att för naturalhistoriens studium använda någon af de timmar, som äro anslagna till väl-skrifning och teckning, franska eller matematik, samt det icke syntes honom vara betänkligt att i läroverkets 4:de, 5:te och 6:te klasser samt A-liniens 7:de klass låta de klassiska språken afstå en timma i veckan för samma ändamål.

Vid behandlingen af detta förslag i Riksdagens Andra Kammare blef det-samma af Kammaren gilladt, till följd hvaraf Kammaren för sin del beslöt, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande hvad sålunda ansetts önskvärdt.

Detta beslut öfverensstämmer beträffande sista delen af motionärens förslag med hvad det Tillfälliga Utskott, som mottagit ifrågavarande motion till förberedande behandling, i afgifvet betänkande yrkat. Å första delen hade deremot Utskottet förordat afslag och härför anfört följande skäl: den anordning af naturvetenskapens studium i 4:de och 5:te klasserna, som nu gäller, öfverensstämmer väsentligen med hvad 1870 och 1874 års komitéer föreslagit och mot 1870 års komités förslag i denna del hade 1873 års Riksdag icke gjort någon anmärkning; denna af sakkunniga män föreslagna anordning hade ännu varit gällande allt för kort tid för att erfarenheten skulle hunnit visa vare sig dess riktighet eller oriktighet; den förökning i lärotid för den allmänna naturläran, som af motionären föreslagits, kunde icke ske utan på bekostnad af något annat läroämne, och då i detta afseende föreslagits latinets, erinrades derom, att, sedan den senaste anordningen af elementarundervisningen minskat antalet timmar, hvarunder undervisning i latinets hvarje vecka meddelas, med icke mindre än 18, det torde vara ganska betänkligt att göra ytterligare inskränkningar i denna undervisningstid, som redan blifvit så förkortad, att erfarne skolmän äro ganska tveksamme, i hvad mån en grundlig och fruktbarande insigt i detta språk skall kunna vid allmänna läroverken meddelas. Slutligen fästades äfven uppmärksamheten på, hurusom täta rubbningar i läroverkens undervisningsplan måste verka ofördelaktigt på deras jemna och lugna gång, och att till följd häraf nya ändringar i en stadga, som nyss börjat tillämpas, endast af de mest tvingande skäl syntes böra vidtagas.

I dessa skäl, hvilka under diskussionen i Andra Kammaren icke blefvo vederlagda, finner sig äfven detta Utskott böra instämma och på grund af desamma afstyrka Första Kammaren att förorda någon åtgärd, hvarigenom skulle påkallas någon förändring i den rigtning, motionären föreslagit, uti de för 4, 5 och 6:te klasserna nu gällande läroplaner.

Hvad angår sista delen af motionärens förslag, eller angelägenheten deraf att undervisningen i naturalhistorien blefve meddelad åt alla i läroverkets högsta klass, har härför af motionären och under frågans behandling i Andra Kammaren hufvudsakligen anförts, att resultatet af naturhistoriens studium efter nuvarande

anordning skulle blifva alltför svagt; ej blott för de enskilda lärjungarne, utan måhända ännu mera för den nationella bildningens skull borde detta läroämne ingå i den för skolans högre klasser gällande läroplan, eljest skulle dess studium vid universiteten komma att lida betydlig afbräck, och detta ämne blifva, om ej åsidosatt, dock föga odladt. För att nemligen botanik och zoologi skulle kunna studeras med framgång, behöfdes en långvarigare förutgående bekantskap med naturen, en bekantskap, som måste vara gjord vid elementarläroverket för att möjliggöra dessa vetenskapsgrenar såsom fackstudium vid universitetet.

Om man betraktar läroverkens läseplan endast ur en särskild vetenskaps synpunkt, ega de anförda skälen mycken betydenhet. Men likartade anspråk framställas från andra vetenskapers sida, och det finnes knappast något läroämne, hvars målsmän icke för detsamma fordra en ökad del af lärotiden. På detta sätt uppkommer det mångläseri vid skolorna, hvaröfver så mycket klagats. Enligt Utskottets tanke måste vid den förmedling af olika läroämnens kraf, som en läsordning skall innehålla, det bestämmande vara afseende på lärjungarnes fortskridande utveckling och bildning. För detta ändamål har man i senare tider sökt, för tillgodoseende af de olika bildningsliniernas olika behof, så vidt möjligt rigta hvarderas arbete på ett mindre antal hufvudämnen, hvarigenom större enhet och kraft vinnas vid undervisningen. Till följd af denna grundsats hafva botanik och zoologi i de högsta klassernas läroplan upptagits företrädesvis för reallinien.

Skulle en förändring vidtagas, för att gifva åt dessa läroämnen samma undervisningstid äfven på den klassiska linien, så kunde sådant, vid det sammanhang särskilda delar af läroplanen ega, icke ske utan rubbning i det hela, såväl uti nu ifrågavarande som uti de föregående klasserna. Men deremot resa sig från andra håll betydande hinder, af hvilka Utskottet endast vill anföra följande:

Antingen skulle undervisning i naturalhistorien meddelas i 7:de klassen å klassiska liniens båda afdelningar jemte undervisning i fysik. Men härigenom skulle läroämnen blifva alltför många och afgangsexamen, då i densamma, jemte allt öfrigt som den för närvarande omfattar, följaktligen skulle ingå äfven botanik och zoologi, på ett så betänkligt sätt försvåras, att en sådan anordning synes Utskottet ingalunda böra tillrådas. Eller ock skulle, på det naturalhistorien måtte vinna nödigt utrymme, fysiken uteslutas från den läroplan, som är gällande för den klassiska liniens båda afdelningar i öfversta klassen, hvaraf åter blefve en följd, att sistnämnda läroämnes ställning i de allmänna läroverken skulle blifva vida ofördelaktigare än naturalhistoriens för närvarande är, ty vid naturalhistoriens afslutning i 6:te klassen är dock så mycken insigt deri vunnin, som är nödig för fortsatt studium på egen hand i den lefvande naturen, ett studium, hvartill vederbörande lärare icke lära underlåta att uppmuntra och som icke lär åsidosättas af dem, hos hvilka någon håg och lust för detta läroämne under den föregående lärotiden blifvit väckt. I fysik är deremot lärjungens insigt vid inträdet i 7:de klassen

mycket ringa, och för dess förökande fordras tillgång till hjälpmedel, som endast vid läroverken stå till buds. Skälet till den anordning, enligt hvilken hos oss, i likhet med hvad i andra länders nyare läroplaner eger rum, naturbeskrifningen förnämligast meddelas i de lägre klasserna och fysiken i de högre, är just det, att inhemtandet af fysikens lagar lämpar sig bättre för mera utvecklade, i matematiska ämnen mera försigkomna lärjungar, hvaremot naturalhistorien, som företrädesvis anlitar och skärper åskådningen, är synnerligt väl egnad till undervisningsämne för en yngre ålder. En omvändning af detta förhållande eller ett utslutande af fysiken ur kretsen af de högre klassernas läroämnen skulle, enligt Utskottets åsigt, beteckna en väsentlig brist i de allmänna läroverkens organisation och ett betänkligt steg tillbaka, eftersom kännedomen af de allmänna fysiska fenomenen och grunderna för desamma både har den ingripande betydelse för det praktiska lifvet och det intresse för hvarje bildad man, att den nödvändigt hör till en fullständig skolundervisning.

Af skäl, som Utskottet nu anfört, hemställer Utskottet,

att Hr S. Axells ifrågavarande motion icke må till någon Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 Maj 1879.

På Utskottets vägnar:

F. F. Carlson.

Reservation:

af Herr *Ribbing, S.*
